

"Nærvær og distance i forhold til Den Anden"

Av T-K Lang

I det øyeblikk et annet menneske er nærværende i samme "rom" som meg, skjer det noe med meg.

Hva som skjer med meg er avhengig av **hvem** den andre er.

Det er også avgjørende i hvilket "rom", dvs. i **hvilken situasjon** vi møtes.

Og sist men ikke minst er det avhengig av **hvem jeg vil vise meg å være i møte** med den anden.

Sitter jeg alene hjemme i huset mitt sent en kveld og vet at ingen er hjemme, og plutselig hører noen gå i trappen, blir jeg redd.

Sitter jeg alene i samme hus sent en mørk, oktoberkveld med regn og blæst ute, men venter på at noen jeg er glad i skal komme, og det *så* går i trappen, - reiser jeg meg med glad forventning for å ta imot den som kommer. Den andens nærvær kan skape angst og smerte. Den andres nærvær kan skape glede og lindring.

Utfra et kommunikasjonsteoretisk perspektiv er **"Den Anden"** på denne måten **en forskjell som skaper en forskjell**, for å bruke Gregory Batesons ord.

Den forskjell som den andre skaper, kan oppleves **i** meg, som følge av mine sanseinntrykk, som respons på den anden.

Forskjellen den andre utgjør, kan også oppleves **for** meg i min situasjon. Den andre kan oppleves å være der for *meg*, på en god måte, eller den andre kan oppleves som problematisering av min verden ved sin blotte tilstedeværelse.

Den forskjell som skapes **i** meg, og **for** meg i min situasjon, ved den andres blotte nærvær, er at *det har oppstått et forhold* - en relasjon - mellom oss.

Jeg kan rett og slett ikke unngå å forholde meg til den andres tilstedeværelse.

Men **hvordan jeg forholder meg** til den andres tilstedeværelse, det er en annen sak.

Og det er nettopp dette **hvordan** som *avgjør hvem jeg blir*.

Som identitet fremstår jeg i dette møtet med den anden.

Derfor er det **min identitet som står på spill** i ethvert møte med den anden. Hvem vil jeg være?

-- I hvor stor grad viser møtet med den anden at jeg evner å være den jeg selv mener jeg ønsker å være? Altså:

Hvem ser den anden i meg?

-- I hvor stor grad viser møtet at jeg er en anden enn jeg trodde jeg var. Altså: **Hvem ser jeg i meg?**

Det er forferdelig lett å tro at jeg vet noe om meg selv -- Og så handler jeg utfra at sånn og sånn er jeg bare-- underforstått: "Jeg kan ikke noe for at jeg ikke er anderledes."

M.a.o.: Jeg er uskyldig!

-- Og så glemmer jeg samtidig at *jeg* kan stå i en kjempekrangel, eller være helt på bønn i fortvilelse det ene øyeblikket, -- og smilende og sosialt vellykket eller profesjonell det neste. -- Og forskjellen kan f.eks. skyldes ikke mer enn at det ringte på døren, og utenfor sto det en person jeg ikke ville skulle se meg i sånn eller sånn forfatning eller situasjon.

På en måte kan jeg si at jeg som person - når det kommer til stykket - er mange personer.

-- På ett tidspunkt viser jeg meg som den personen, og på et annet tidspunkt som en annen.

Jeg har et helt repertoire av reaksjonsmåter i møte med ulike situasjoner, slik at situasjonene får frem "ulike sider" ved meg.

et er dette som gjør at folk rundt meg kan bli stumme av beundring, eller dypt sjokkerte, og f.eks. utbryte spontant: "Jeg ante ikke at du var sånn!"

Og i nettopp dette ligger smertens mulighet:

I møtet med den anden utsetter jeg meg for muligheten for den

psykisk smerte som følge av at møtet kan vekke opp følelsen av **savn** i meg.

-- Jeg blir i møte med den anden så inderlig klar over **avstanden mellom hvordan jeg skulle ønske at det var, til forskjell fra hvordan jeg opplever at det i realiteten er**. Jeg kan f.eks., idet jeg ser på møte med den anden utfra et meta-perspektiv, bli *konfrontert med min egen "skygge"* - for å si det på Jungiansk. Jeg kan bli tvunget til å ta inn i min bevissthet mine egne - eller livets - mer dystre eller smertelige realiteter.

-- I møte med deg kan jeg muligens ikke unngå å innse **min egen tilkort-kommenhet og mine muligheters begrensninger** - noe jeg hater å tenke på eller oppleve. Jeg kan komme i kontakt med den realitet at "**spenning, savn og angst er et grunntrekk ved alle menneskers eksistens**" (Haugsgjerd, s60). -- også ved min. Derfor er det et **ønske i meg som menneske, å kunne kontrollere alt med tenkning** -- si: "Slik er det!" -- og dermed lage meg en fast plattform å stå på. Ingen er så kvikke til å sette diagnoser på alle og enhver, som nyutdannede. Diagnosene forteller da som oftest mer om den som setter merkelappen, enn den som får diagnosen klistret på seg. Jeg gjør det fremmede, den fremmede, til noe kjent, -- ved å sette navn på det, og dermed behersker jeg det. -- Tror jeg! På denne måten vil jeg si meg enig med Lévinas i at "erkendelsen ophæver andetheten." Dermed truer vår eventuelle påståtte viten om hvem den anden er, i virkeligheten den anden i kjernen av sin identitet som den fremmede, frie ikke-meg-personen som han/hun er! (Lévinas, Etik og uendelighet, 1995, 62).

Å møte den anden ansigt til ansigt er fra en side sett en begivenhet som intreffer, men som jeg ikke selv kan beherske fordi den anden er uforutsigelig, en fri, fremmed og selvstendig person. Intuitivt vet jeg at den anden er en helt Annen enn jeg selv, og dermed er han/hun utenfor min kontroll. Det kan vekke usikkerhet og angst.

Heri ligger mye av forklaringen f.eks. på hvorfor det er så vanskelig å overbringe "dårlige nyheter", det være seg legen som skal informere om terminal diagnose, eller presten som kommer med dødsbudskap etter ulykker. Hvordan den fremmede, Den Anden, vil reagere kan ikke forutsiges, eller kontrolleres.

I møte med den andre utsetter jeg meg ikke bare for muligheten for psykisk smerte. Jeg utsetter meg også for en sosial smerte. Denne **sosiale smerten** oppstår i det sosiale fellesskapet jeg befinner meg i, og den følger av opplevelsen av at **jeg skuffer** de andres forventninger. Min måte å være på, er ikke tilstrekkelig for dem. Ja, tvert imot vekker nettopp min tilkortkommenhet savn og lengsler etter en annen enn meg, fordi jeg ikke er den de ønsker jeg skulle være.

For meg kan dette medføre en **smertefull opplevelse av skam** som vekkes idet jeg brått avsløres.

Og denne avsløringen fyller meg med frykt for en påfølgende foraktfull avvisning: "At du kunne...." -- "Jeg orker ikke synet av deg etter det du har gjort....." "Gå vekk!"

Jeg avsløres, eksponeres.

Opplever å stå der til spott og spe, ubeskyttet og sårbar.

Skam oppleves spesielt sosialt idet skamfølelsen er uadskillelig fra min følelse av å ha et "ansikt" som mistes. Skam har med min identitet å gjøre.

Det dreier seg ikke bare om hva jeg bevisst velger å være, men også om alt det jeg identifiserer meg med, eller ønsker å bli identifisert med.

På denne måten er skam mer uadskillelig forbundet med ens følelse enn skyld er. Jeg kan *være skyldig* (som Bent utfordrer oss til å våge å være), - *uten å føle* skyld. Men når jeg *føler meg beskjemmet*, ja da **er** jeg beskjemmet.

Skyld har ikke nødvendigvis et objekt. Dvs. det er rett og slett mulig å føle seg skyldig uten grunn, i møte med

den anden.

Mens skamfull følger jeg meg alltid over "noe". Og jeg vil gi Sartre rett når han hevder at **dette "noe" jeg er skamfull over, alltid er meg selv.**

Skyld er (som Bent så utmerket snakker om) mer spesifisert enn skam, idet en enten har gjort eller ikke gjort det en er skyldig/uskyldig i.

Dvs. skyld dreier seg om **gjøren**.

-- Mens skam er noe mer globalt. Det er åpenbaringen, synliggjøringen, av noe **jeg er**.

Dvs. skam dreier seg om min **væren**, og derfor står mer på spill når jeg føler skam, enn når jeg er, eller føler meg, skyldig.

Som følge av dette er det lett å forstå hvorledes møtet med den anden kan eksponere meg for eksistensiell-såvel som åndelige smerte:

"Hvordan skal jeg holde ut å leve, når livet er så smertefullt og meningsløst som møtet med deg har vist meg?"

Eller: "Hvordan skal jeg holde ut å leve med meg selv og skammen, nå etter at møtet med deg har vist meg, og all verden, hvem jeg er?"

Eller når jeg ikke opplever at min religiøse tro bærer meg i den situasjonen møtet med den anden bringer meg inn i:

"Dette er ikke til å holde ut! Herre hjelp meg!" "Å Gud, hvorfor har du forlatt meg?!" "Hvordan kan Gud la dette skje meg?!"

I ytterste konsekvens kan selvmordet ligge latent dersom jeg ikke finner en mening i det som skjer, eller ser en fremtid som inngir håp og krefter til å holde ut.

Jeg er hele tiden avhengig av en forståelse av tilværelsen som gir meg livsmot og krefter til å leve vider som den jeg nå må innse at jeg også har vist meg å være.

Det er ikke tilfeldig at personer i høyt betrodde stillinger begår selvmord når de avsløres som underslagere eller overgripere.

Det er heller ikke tilfeldig at leger er blant de yrkesgrupper som topper statistikken når det gjelder selvmord.

Jeg tror det er sant slik filosofen Emmanuel Lévinas har hevdet at

når jeg et står ansigt til ansigt med den Anden, blir det kritisk i forhold til seg selv. Idet det gjør det, vender det seg innad, ikke for "at indrette sig hos sig selv, men "som en fremmed, der jagtes lige til sit hjem, anklaget for sin identitet..." (Kemp, 1992, s. 71)

Så hevder jeg altså at det nettopp er i utfoldelsen av meg selv overfor den anden, at **jeg fremstår** og at jeg blir kjent med meg selv.

Jeg sier at jeg i dette møtet blir kjent med meg selv som en fremmed.

Og jeg sier at dette fremmede jeg et unektelig er mitt, er meg.

Dermed oppstår en **større eller mindre identitetskrise i et hvert møte med den anden: Jeg holdes nemlig ansvarlig av meg selv for min identitet ligesom aktor i en rettsak konfronterer meg med den jeg har vist meg som gjennom min gjøren.**

Jeg fremstår i møtet med den anden som et selvstendig, ansvarlig, handlende subjekt. **Eller:** jeg fremstår som en egoist der nyter min egen livsutfoldelse uten å ta noe hensyn til den anden. Da viser jeg meg som en narcissist der bare er opptatt av å dekke egne behov gjennom alt jeg gjør. Ja selv som hjelperen søker jeg da meg selv i alt og alle, -- utfra behovet for å speile min egen fortrefelighet og makt i den andres beundring og maktesløse takknemlighet.

Det er dette Lévinas uttrykker når han hevder at: "Den Anden står over meg, for ansiktet minner meg om mine forpliktelser og dømmer meg, det bringer bud fra en høydedimension, transcendensens dimension, der kan præsenterer sig som en fremmed uden at stille sig opp imot mig som hindring eller fiende.

Men den Anden står også under mig, for det er opp til mig at tage ansvaret for den Andens ulykke og finde midler til at lindre den. Således er den Anden, der som transcendens behersker mig, også den fremmede, enken og

en faderløse, som jeg er forpliktet overfor. Forholdet mellom mig selv og den Anden er asymmetrisk: Den Anden forplikter mig, og jeg har ansvar for den Anen." (Kemp, 1992, 51).

Slik forstyrres jeg i min fredlige eksistens av den anden. Det oppstår et intersubjektivt forhold mellom oss blott ved at den anden er nærværende. Og ikke nok med det: Jeg hevder med bakgrunn i Lévinas at jeg i dette forholdet er ansvarlig for den anden uten at jeg kan forvente noget lignende fra hans/hennes side. Gjensidigheten er opp til den anden. Nettopp fordi forholdet mellom den anden og meg slik ikke er gjensidig, er det at Lévinas sier at jeg er "underkastet" den anden. Hva han mener med dette forklarer han med følgende sitat fra Dostojevs-kij: "Vi er alle skyldige i alt, og jeg er mere skyldig end alle andre" (Brødrene Karamasov, Lévinas, 1995, s.94).

Jeg blir et "jeg" først i dette møte med den anden.

Mitt nærvær i et forhold til Den Anden er en forutsetning for mitt jeg's fremvekst og fortsatte eksistens.

Og måten jeg forholder meg på til den anden, avgjør kvaliteten på dette mitt jeg som vokser frem, eller som viser seg, i møtet med den andre.

Og nettopp fordi min identitet slik fremstår i møtet med den anden, vil der i ethvert møte med den anden være tilstede en tredje. For det er i forholdet til den usynlig tilstedeværende tredje at den anden har sin identitet, sin historie. Jeg står foran dere idag som en mann med identitet utfra de mange personer jeg har et aktivt eller et tidligere aktivt og intrykksfullt forhold til. De er alle den anden for meg, og min identitet som dere opplever her idag, er en følge av mine møter med alle disse andre andre.

BEGYNN HER ETTER PAUSE:

Min eksistens virker fredelig så lenge jeg er alene.

Da kan det virke som om jeg har kontroll.

Jeg kan t.o.m. gjemme meg under dynen - om kvelden - og oppleve en slags morslivets trygghet i sammenkrøpet fosterstilling idet jeg stenger min angst for mørket ute - ved hjelp av dynen.

Mørket blir riktignok ikke borte, men angsten holdes under kontroll ved hjelp av dynens skjulen av mørket. Det utestenges, fortrenges.

Ved å gjøre meg "usynlig" slipper jeg å forholde meg til noe eller noen som jeg opplever truer meg der i mørket, møtet med en anden, eller det fremmede, det ukontrollerbare.

Ta f.eks. **Julie i Kislovskis film: "Blå"**. Hun ønsket å kvitte seg med alt som forbant henne med dem hun var glad i, mannen og datteren som hun mistet i bilulykken. -- Og hun trakk seg i sin fortvilelse vekk fra ethvert forhold til andre mennesker som kunne vekke henne til live.

Å ta inn i sin bevissthet det som var en sannhet "utenfor henne" - om mannens og datterens død - vil påføre henne en uutholdelig smerte. Hun vet dette akkurat på samme måten som den mørkredde som ikke tør å komme frem fra under dynen.

Symbolsk tar hennes apparat ikke inn TV-sendingen av begravelsen.

Det vil knekke henne.

Det bekreftes idet hun prøver å ta livet sitt.

Det er logisk.

For tapet av mann og datter har drept livslysten hennes. Hennes identitet var såsterkt knyttet til dem at hun like gjerne kunne opphøre å være til når de var borte.

Når hun ikke klarer å begå selvmord fysisk, isolerer hun seg fra livet sosialt.

Hun begår et psyko-sosialt selvmord.

-- Trekker seg unna venner og alle som ønsker å involvere henne i livet på nytt.

-- Tausheten om fortiden, om mann og datter, er rungende.

-- Og ensomheten er prisen hun villig betaler.

Det er logikk i dette. Som i alt vi mennesker gjør.

For dersom Julie brøt ut av sin ensomhet, ville hun være henvist på språket som med nødvendighet lukker oss

an i andre menneskers verden og virkelighet. Og i den verden og den virkeligheten er Julie kvinnen som var gift med den store komponisten som omkom sammen med datteren sin i en tragisk ulykke.

Språk er nemlig en sosial overenskomst om hva som er.
Språket er virkelighetsdefinerende.

Det er ikke noe vi har funnet opp selv, men noe som er gitt oss av våre foreldre og andre representanter for kulturen rundt oss.

Språket er ikke bare virkelighetsdefinerende. Det er også til for at vi skal kunne kommunisere vår virkelighet til hverandre, slik at vi får en felles forståelse av hva som er hva. Gjennom kommunikasjon skapes en felles virkelighet.

Gutten som så ulykken forholdt seg til Julie gjennom å fortelle om den virkeligheten han og Julie hadde opplevd, i en viss forstand, sammen. Han løp til ulykkesbilen, og reddet henne ut, sansynligvis, og han oppsøker henne i hennes sorg, for å gi henne tilbake et smykke, noe som symbolsk knytter ham til ulykken og til henne, - og dermed henne til hans opplevelse av "hennes" virkelighet, altså knytter han henne til hennes ulykke og sorg.

Følge Maturana og Varela (1980), fremkommer virkeligheten gjennom en konsensus skapt ved hjelp av språk. Ofte avsluttes samtaler med et: "Ja, da sier vi det." - underforstått: "Da er vi enige om hvordan det er, eller skal være."

"Enhver ting som er sagt, er sagt av en observatør," hevder Maturana.

Når to observatører samtaler, samskaper de altså en virkelighet i.o.m. at de sier seg enige med hverandre om hva de har observert, m.a.o. om hva som har skjedd. Bent bekrefter hvordan observatører tro de ser virkeligheten da han i sin forelesning sa om Gestaltterapiens paradoksale lov om forandring: "Dette er ingen teori, det er en observasjon. Det er en naturlov." Det jeg sier, medfører at det er like mange virkeligheter som det er samtaler. Og om det finnes noen naturlov så er den ikke oppdaget av oppservatører, den er oppfunnet av dem og skapt gjennom språket som et konsensusvedtak.

Gutten som observerte ulykken, spør i møte med Julie om hun er interessert i hva som skjedde, dvs. i hva han observerte. Dette er en direkte invitasjon til å sette ord på det som hadde skjedd, og på den måten bryte hennes isolasjon, bryte tausheten, altså demoniets makt over hennes sinn og liv. Som en god sjelesørger og terapeut evner gutten å finne en åpning inn til hennes verden ved å spørre henne hva det betydde det mannen hennes sa før han døde: "Se nå om du kan hoste."

Mannen hadde fortalt en historie om en lege som hadde hjulpet en kvinne som hadde slik plagsom hoste som hun ikke ble kvitt. Legen hadde gitt henne et sterkt avføringsmiddel og sagt: "Se nå om du kan hoste." Julie forteller historien, føres gjennom sin egen fortelling, tilbake til kjøreturen akkurat idet ulykken skjer. Ja hun blir så grepet av sin egen fortelling om mannen at hun fortsetter med å fortelle om hans vane med å gjenta poenget to ganger når han fortalte noe morsomt. På denne måten blir det virkelighet for henne det som har skjedd. Det samme gjelder språket som skaper av en ny verden, nye muligheter når de gamle er borte. Det blir livsavgjørende for sorgende etterlatte å finne et sorgens språk som fastholder en skjebne, en betydning og dermed en forståelse av hva hans/hennes liv var og er. Sorgens språk er slik sett et samhörighetens språk. Å sette ord på sorg og lidelse er en kunst.

Bildet jeg gir av det jeg snakker om, vekker opp de helt adekvate følelsene. Selve historien vi forteller, dvs. bildet vi gir av den andre og av oss selv, griper oss. Vi ""svinger" i harmoni med det, svarer på det". (Wittgensteins estetiske tilnærningsmåte til kunst). Bildet vi med ord beskriver, blir "et følelsesuttrykk, eller et følt uttrykk" (Wittgenstein). Og når vi gripes av det som sies, så er det fordi vi har kommet på bølgelengde med bildet, funnet dets tone og føler i overensstemmelse med det egenartede og særpregede ved det som fortelles om. Da blir livet gjort til poesi. Vi føres av ordene og bildene de danner, inn i relevante handlemåter og reaksjonsmønstre. Vi gråter. Vi ler. Vi blir stille, -- stolte, -- alvorlige eller triste. Det samme skjer når vi selv, eller en vi er glad i, blir gitt en alvorlig diagnose. Eller der hvor presten kommer med dødsbudskap.

Tolkningene setter oss i stand til å gjøre eller ikke gjøre det vi gjør eller ikke-gjør, overfor situasjonen slik vi oppfatter den.

Det er derfor jeg i sjokk og sorg trenger å snakke med noen om det som har skjedd. Sette ord på det. Gjøre det som er sant der ute for omgivelsene mine, --til sant her inne, sant for meg. Utsagn som: "Nei! Det kan ikke være sant." "Nei, det er ikke mulig...." Nei, det vil jeg ikke tro ..." -- er alle uttrykk for et sjokkartet møte med en "virkelighet" som ennå ikke er blitt virkelig for den som kommer med utbruddet.

Vi får først orden på våre liv når de settes inn i en fortelling.

Ja, vi erfarer faktisk våre liv gjennom historiene vi forteller om dem.

-- Våre liv blir gjort til historier.

Vi gjør dette idet vi **knytter ulike sider ved det vi erfarer, sammen med et tidsperspektiv så det blir handlings-sekvenser i en "story" ved at hendelsene i våre liv får en begynnelse og en avslutning.**

-- Vi lager så si, kapitler i livene våre. Jfr. f.eks. Julies "før" og "etter" ulykken.

Disse kapitlene, eller del-fortellinger av historien vi forteller om våre liv, blir meningsfulle idet de knytter vår fortid, vår nåtid og vår fremtid sammen på en slik måte at livet vårt får en struktur, blir forutsigbart og forståelig for oss.

-- **Hvis vi helt mangler en historie om livet vårt, ja da mangler vi også identitet.** Historiene våre om vårt eget liv, gir oss mulighet til selvforståelse her og nå. Har vi ingen historie, har vi heller ingen mulighet til å orientere oss i forhold til fremtiden.

Å lide av hukommelsestap innebærer ikke bare at en har mistet sin fortid. Det innebærer også at jeg i like stor grad er frarøvet min nåtid og min fremtid. -- Jfr. f.eks. mennesker som rammes av Alzheimer slik som Julies mor i filmen "Blå".

Som hjelpere eller terapeuter er vår oppgave å hjelpe folk til å kunne se mer sammenhenger i sitt eget liv, oppleve mer av de følelsene de rommer i seg. Hjelpe dem til å utvikle en større toleranse for angst så de tåler mer av sin egen og andres angst, og hjelpe dem frem til å tåle mer usikkerhet og depresjon.

Det den hjelp-søkende vinner i sjelesorg eller psykoterapi er m.a.o. det samme vi som hjelpere trenger å utvikle **dersom vi ikke skal brenne ut**, - nemlig en større evne til å slippe tanker og følelser frem til bevissthet, en større evne til å trøste seg selv eller glede seg over en relativ selvforståelse, og en større evne til å stille seg selv spørsmål uten å frykte at det dermed åpner seg avgrunner i tilværelsen. (Haugsgjerd 60). M.a.o. få satt livet inn i et meningsgivende perspektiv som gir livsmot og krefter så vi både våger og evner å leve våre egne liv.

Det motsatte vil være å si at det er bedre å ikke gå inn i forhold eller ha forventninger til livet, for da slipper en å føle smerten når håp brister, forhold endrer seg eller går i stykker.

Den som elsker mye, sørger mye.

Eneste måten å unngå sorgen på, er å ikke elske, ikke involvere seg med andre.

Men hva blir livet da?

-- Jo, et sorgens kapittel, spør du meg.

Jeg sa tidligere at Jeg'et blir til i møtet med den anden. Nå vil jeg si at livet oppstår i relasjoner. Vi er alle her som følge av relasjonen mellom en mann og en kvinne.

"Og størst blant dem er kjærligheten" sier apostelen om hva som er bærende i livet: Tro, håp og kjærlighet. Men størst blant dem er kjærligheten.

Den største, mest betydningsfulle relasjon vi overhodet kan gå inni, eller oppleve, er kjærlighetsrelasjonen.

Men der er mange andre relasjoner også. Men størst blant dem alle, er altså kjærlighetsrelasjonen.

Med andre ord: Når jeg står overfor et annet menneske, "den anden," inngår jeg automatisk, altså uavhengig av om jeg ønsker det eller ikke, i et forhold til dette mennesket. Jeg kan ikke unngå å forholde meg til ham/henne. Med sin blotte tilstedeværelse i min verden problematiserer han/hun min spontanitet, og tvinger meg inn i en **identitetsdefinerende situasjon** der jeg står overfor den anden med **den dobbelte mulighet for demoni og ansvarlighet** i Kierkegaards forstand.

I boken "Frygt og Bæven" kaller **Søren Kierkegaard**, i forbindelse med dette å miste, - **tausheten for det demoniske**. Demonien er det stumme, det uforståelige, som tiltross for sinn stummhet og uforståelighet utøver en alt-avgjørende makt over ens sinn og liv. **Eller** demonien er det å skulle forholde seg til det som i virkeligheten ikke er noe, til **den intetheten**, den oppløsning som døden er, **eller det Fravær** som det andre menneskets død medfører.

Å ikke kunne snakke betyr det forferdelige som ligger i å bli helt **ensom**, dvs. at jeg blir **helt alene med det uforståelige og fremtidsløse**. Derfor kan vi si at **å gi et annet menneske et språk, en forståelse, har som forutsetning at ensomheten brytes, at samtalen kommer igang**.

I dette ligger **sjelseorgens første og avgjørende skritt: Å etablere kontakt gjennom å gi den anden et språk**. Og det ikke et hvilket som helst språk, men et språk som kan gi mening til den situasjonen den andre befinner seg i, og som jeg møter idet den anden bringer sin situasjon med seg.

BEGYNN HER ETTER 2.PAUSE

Å være menneske - altså det rett og slett **å være til** - er i virkeligheten **det allermest private** jeg opplever. Min eksistens - det å være meg - er **det eneste jeg ikke kan kommunisere**. Jeg kan fortelle om det å være meg, **men: jeg kan ikke dele min eksistens med noen. Livet er knyttet til den enkeltes egen kropp og sanser**.

Derfor opplever vi at vi er **adskilt** fra hverandre både i livsnyttelsen, i lidelsen såvel som i forholdet vårt til døden.

Døden skal jeg ikke snakke om nå. Her idag vil jeg bare forholde meg til livsnyttelsen i parforhold og foreldreskap, og til lidelsen det kan medføre å leve i parforhold når man blir foreldre. Jeg gjør dette for å kunne være tydelig. Tanken min er at dere selv kan overføre det jeg her sier til andre relasjoner, det være seg profesjonelle såvel som private, -- og se hva som kan passe hva angår dem.

Å leve er noe vi umiddelbart er glade for.

Men denne gleden, denne nyttelsen av å leve sammen med de jeg er glad i - kjæresten min, vennene mine og familien min - er **alltid helt individuell**. Altså: helt min egen. -- Og det er den fordi jeg nyter det opplever som livet mitt blant alt og alle jeg setter pris på, utelukkende gjennom den spesielle kroppen jeg selv er.

Den sanselige gleden over å være til, må føles gjennom den kroppen en selv er. Ellers kjenner jeg jo ingen glede. Du og jeg kan aldri oppleve livet gjennom et annet menneskes sanser. Når vi sier f.eks. om en person at "Han slo seg sanseløs", eller: "Hun er fra sans og samling", så mener vi et bevisstløst menneske, enten bokstavelig talt svimeslått, eller en som lever helt uten kontakt med virkeligheten som f.eks. i "sanseløst beruset".

Det motsatte av sanseløshet er altså bevissthet, våkenhet. Erich Fromm sier i boken "Om Kjærlighet" (1956) at "Å være lys våken er betingelsen for ikke å kjede seg eller kjede andre - og ikke å kjede seg eller den andre er en av hovedbetingelsene for å elske. Å være aktiv i sine tanker og følelser, med øyne og ører, hele dagen, og unngå passivt å la seg drive eller kaste bort tiden, er en ufravikelig betingelse for å praktisere kjærlighetens kunst." (124). Ganske så spennende utsagn.

En uunværlig forutsetning for å utøve kjærlighetens kunst er altså ifølge dette at du har aktivitet som en livsinstilling. Erich Fromm mener ikke med dette at man "gjør noe", men han mener et man har en indre aktivitet, "en produktiv utnyttelse av egne krefter."

Kjærlighet er altså en aktivitet. Akkurat som den sanselige gleden over å være til, aktivt må føles gjennom den kropp man selv er, oppleves og uttrykkes kjærligheten gjennom kroppens sanser og fysiske utfoldelse.

Hva dette betyr rent konkret blir veldig synlig i det erotiske forholdet, men det gjelder i alle mellommenneskelige forhold også, dvs. som sansende menneske opplever jeg å stå overfor etthvert annet menneske som sansende.

Når **du sier og gjør** det du sier og gjør, **trer mine sanseorganer i funksjon**. Jeg hører deg, ser deg, lukter deg kanskje, smaker det du serverer, og tenker over det jeg opplever, og føler sammen med deg. Jeg danner meg et bilde av situasjonen vi er i, **et bilde og en forklaring** av dette bilde av deg, av meg, av oss, som jeg **så handler utfra**.

Når **du så hører og ser meg si og gjøre** det jeg eventuelt sier og gjør, ja da gjør det noe med deg. **Dine sanseorganer settes i funksjon** og du danner deg et **bilde av situasjonen, og forklarer** det du opplever eller hører i møte med meg. Og **utfra denne forståelsen din** av hva møte med meg der og da innebærer, **sier og gjør du** det du sier og gjør. Vi står altså overfor hverandre som sansende. Og svarer på hverandre utfra hvem vi er, som tolker hva, vi sanser.

I denne måten blir det forståelig at kjærligheten i sin lidenskapelighet, som en nytelse f.eks. i erotikken, hverken er ren sanselig eller ren "åndelig", men begge deler på en gang. Jeg nyter deg som tilfredsstiller det behov som oppstår i meg når du vekker lysten i meg. Men du vekker lysten i meg ved at jeg sanser din lyst på meg.

Forfatteren Johannes Møllehave sier det slik i boken "Kjærlighet og Demoni" (1992):

"Å elske er å bringe kjærligheten med seg --

Det er kjærligheten,

som finner den elskede elskelig."

Møllehavet har skrevet dette utfra følgende Kierkegaard-sitat:

" Den kærlige forudsætter at kærligheden er i det andet mennesks hjerte, og just ved denne forutsetning bygger han kærligheden i ham op - fra grunden af, for så vidt han jo kærligt forudsætter den i grunden" (Kjerlighedens gjerninger, 1847)

På hebraisk har de et verb "**jeda**" som betyr både "**å kjenne**" og "**å elske**". I den Kierkegaardske ånd formulerer Møllehavet det slik: "Kvinden, som føler sig elsket, våger for alvor at give sig til kende".

Det er jo dette som gjør at kjærligheten mellom to, undrar seg det sosiale fellesskapet.

Slik blir kjærlighetsforholdet et sted der en henrykkes.

Det erotiske samspillet blir aldri et prosjekt som en må se å få overstått, "gjennomført for å skape husfred" eller løse konflikter ved hjelp av.

Nei, i kjærlighetsforholdet mellom mann og kvinne **drepes lysten såvel som kjærligheten om du prøver å gjøre den andre til en gjenstand du kan bruke til å tilfredstille deg selv, eller en ting du kan manipulere**.

Dette ser vi i **kjærtegnet**. I kjærtegnet, som ganske riktig er en sanselig kontakt, rører de elskende ved den andres kropp, men uten å få fatt i noe, på den måten en griper fatt i en ting.

Kjærtegnet derimot, søker og utforsker, ikke for å avsløre noe, ikke som om den kjærtegnende var den elskedes lege og skulle sjekke om det var kul i brystet som indikasjon på kreft.

Nei, kjærtegnet utforsker og leter etter det uutgrunnelige, søker det usynlige, det jomfruelige, uberørte, det kvinnelige, det mannlige.

Kjærtegnet uttrykker kjærligheten, men lider samtidig under ikke å kunne si den. Når vi kjærtegner den vi elsker, kjenner vi automtisk på savnet av det utsigelige ord for det vi opplever.

-- Og kjærligheten forsterkes nettopp av kjærtegnets engsel etter å kunne uttrykke det utsigelige. De elskende

eker og koser "med hverandre som med et ungt dyr", sier Levinas, som "med en killing, en hvalp. Det kvinnelige ansikt ler i skægget af sit eget udtryk", sier Levinas i denne sammenhengen, "uden at ville sige noget bestemt, blot tale hen i det blå" (Kemp:Levinas, 1992).

På denne måten er det i den erotiske kjærligheten den mest intime opplevelse av et annet menneske kan finne sted.

Lysten blir en erfaring sammen med et annet menneske som man ikke kan fange i begreper.

Vi opplever i kjærlighetsforholdet med den vi elsker, noe vi ikke har begreper om. Derfor blir vi umettelige.

Den andre forblir et mysterium for meg. Den andre, hun/han jeg elsker, er ingen gjenstand jeg kan eie, som kan bli min eller som blir ett med meg, identisk, m.a.o. blir meg. nei, han/hun jeg elsker, forblir alltid en annen enn meg. **Jeg kan aldri fullt ut forstå, eller begripe henne/ham. Den jeg er glad i kan når som helst trekke seg tilbake i sitt mysterium.**

Jeg kan ikke kommunisere det å være meg. Derfor kan mannen aldri bli forstått av kvinnen. Hva det er å være mann kan bare kjennes gjennom mannens egne sanser. På samme måten kan mannen aldri forstå hva det er å være kvinne, for det kjenner bare kvinnen gjennom sine sanser. Fysisk lidelse, som f.eks. hodepine el.l. er helt individuell på samme måten.

Men i lysten på hverandre kan vi forenes. Ikke slik at vi to blir ett, som om vi fusjonerer, smeltes sammen til noe jeg kan identifisere meg med og forstå fullt ut. Nei, adskiltheten mellom de to elskende forblir. Ja, den sanselege kjærligheten ønsker faktisk, ja jeg vil si det så sterkt at den forutsetter, at den andre forblir seg selv. det er derfor lysten slukkes, og kjærligheten dør, der partene tror de kan besitte hverandre, eie hverandre, forstå hverandre.

Ganske riktig har jeg sagt at i lysten så forholder de to som elsker hverandre, seg helt annerledes enn de gjør i det offentlige rom. Et kjærlighetsforhold er, og må være, asosialt. ha rom for seg selv. ha tid til utforskning. Lek. Kjærtegn, omsorg, nærhet og fysisk sansning. På denne måten fører ikke kjærligheten deg til den du kjente fra før, men faktisk tvert om inn i retning av den elskedes "personliges bakside", til det skjulte, "det dultede, det som ikke tåler dagenslys" (Kemp,78f/"Etikk og Uendelighet", 62f).

Det er dette som kommer til uttrykk når man kan ha en kjempekrangel eller elsking, som avbrytes ved at det ringes intenst på døren, så man bare må lukke opp. Og når døren åpnes fremtrer man som om man hverken er midt i en krangel eller en elskov. de elskende vegrer med å utlevere seg. derfor oppleves det som et skrekkelig svik når han eller hun til venner eller familie utleverer noe om den elskede som vedkommende hadde utlevert i to-forholdets intimitet, det lukkede samfunnet mellom de to, tosamheten, i det ikke-offentlige fremfor noe, i kjærlighetsforholdet der ingen tredjeperson kan inkluderes. Hverken venner, søsken, barn eller svigermor for bare å nevne noen.

"Å elske betyr å utlevere seg uten garantier, å hengi seg selv fullstendig i håp om at vår kjærlighet vil vekke gjenkjærlighet hos den elskede. Kjærlighet er en troshandling, og den som har liten tro har også liten kjærlighet." (Fromm 123). Det det kommer an på i kjærligheten mellom mennesker, "er troen på sin egen kjærlighet, på ens evne til å vekke kjærlighet hos andre, og på dens bestandighet" (Fromm,120).

Videre har jeg sagt med Levinas at lysten ikke kan bli sosial, men vil alltid "isolere de elskende, som om de var alene i verden" (Kemp,80).

Dette betyr positivt formulert at det jeg sanser forenes med den sansende slik at den elskende sanser den sansende Andre som sansende, altså ikke utelukkende som en "sansegjenstand" f.eks. som kjønnsobjekt, men tvert imot som et subjekt som selv er sansende.

Den andre, Han/hun jeg elsker, er ett med meg i lysten. Og når jeg opplever denne enhet i lysten, så begjærer jeg ikke den jeg elsker som en ting, altså som et objekt, men som fri og aktivt elskende og sansende meg.

Jeg elsker fordi du elsker meg først, og du elsker fordi jeg elsker deg først.

Lysten er lysten på lysten.

Min elskede er adskilt fra meg, fri til å hengi seg til meg og fri til å trekke seg vekk fra meg. Fri til å ta imot min hengivelse, og fri til å avvise meg. Den elskedes frihet er en forutsetning for nytelsen av lysten.

-- Ingenting er fjernere fra Eros, kjærlighetene mellom mann og kvinne, enn besittelsen. "I besittelsen slukkes lysten".

Men så skjer altså det at den andres frihet, som jo nettopp er den jeg søker for at den andre fritt - og dermed forsterkende - kan svare på min kjærlighet, -- denne friheten forvinner på en måte i hengivelsen til min kjærlighet. men dette er ikke farlig. For friheten er ikke tatt fra henne/han. Men det jeg oppdager, er at det er ikke å "eie" eller "å besitte" "kontrollere" den andre, jeg er ute etter. Jeg er ute etter hennes lyst. det er den jeg søker. Jeg har lyst på at hun skal ha lyst på meg. Kjærligheten mellom to elskere er med andre ord kjærligheten til den andres kjærlighet.

Som Kierkegaard sa det: "Den kærlige forudsætter at kærligheden er i det andet menneskes hjerte."

Slik fremstår kjærligheten mellom mann og kvinne som noe helt annet enn vennskapet. I vennskapet oppsøkes vennen som sådan, og vi handler overfor våre venner for deres skyld.

Jeg har som avslutning her og overgang til barnets entré i de elskendes liv, lyst til å sitere Peter Kemp som har prøvd å oversette fra fransk noe av Levinas' poetiske måte å uttrykke dette på, og som jeg har fornorsket noe:

"Kjærligheten er ikke en spesiell form for vennskap.

Kjærlighet og vennskap føles ikke bare forskjellig.

Vennskapet gjelder den andre personen,

kjærligheten søker det,

som ikke har en bestemt skikkelse,

men er uendelig fremtidig,

det som skal frembringes.

Jeg elsker bare fullt ut,

hvis den andre elsker meg,

ikke fordi jeg behøver den Andres anerkjennelse,

men fordi min lyst henrykkes over den andres lyst,

og fordi Jeg Selv og den Andre i dette møte,

hvor vi forblir forskjellige,

i denne substansforvandling

ikke smalter sammen,

men netop

- hinsides ethvert mulig prosjekt -

hinsides enhver meningsfull og fornuftig makt,

frembringer barnet." (Kemp, 80f).

Lysten fullbyrdes altså i barnet. Lysten søker ikke etter det som er, slik vennskapet gjør det. Lysten utforsker det ukjente, og frembringer noe nytt. Og i ytterste konsekvens o som det ypperste, flotteste bevis på kjærlighetsforholdes eksklusivitet i forhold til noen annen realisjon mellom mennesker, fødes barnet.

..... Og så bryter helvete løs -- fikk jeg nesten lyst til å si. Men det er ikke nødvendigvis sant. Samtidig ligger det i mye av det jeg til nå har sagt, hvor umulig det er å dele et kjærlighetsforhold med en tredje person.

Jeg vil derfor ta for meg hva som skjer når et kjærlighetsforhold mellom mann og kvinne i tillegg blir et forhold mellom to som gifter seg, får barn og lever sammen som familie. Dette tenkt som tankestimulerende i forhold til alle de ulike relasjoner vi står i både profesjonelt og privat.

Carl Whitaker, en av amerikans grand old men innen familierapien, snakker om 11 utviklingstrinn frem til det odne ekteskapet. Det 10. av disse er trolig det mest avgjørende, og har ofte spilt en viktig rolle lenge før det virkelige nås som eget utviklingstrinn. Det dreier seg om ankomsten av det første barnet, og selvsagt videre om barn nr. 2 også.

Skissemessig fortalt dreier 1. utviklingstrinn i ekteskapet seg om trekantforholdet med svigerfamiliene. Han tror han har giftet seg med en kvinne. Det han virkelig har gjort er å gifte seg med en annen familie. Han må kjempe med å overbevise seg selv om at han har virkelig **har** henne fremfor dem, for de biologiske og psykososiale båndene som holder henne og familien hennes sammen, er mye sterkere enn de psykososiale båndene til ham. Det samme skjer selvsagt utfra hennes perspektiv også. Hun tror hun han er "hennes", men så opplever hun at hun i stedet er blitt en slags annen-rangs datter til hans foreldre, som ønsker å bruke henne til å reproducere deres egen familie, men samtidig ikke er villige nødvendigvis til å ta ansvar for henne som medlem av deres familie.

2. utviklingstrinn mot et sunt ekteskap handler om at paret ber om veiledning og "terapi" fra slekt og venner for å løse hverdagslivets større eller mindre konflikter og problemer som voksne og som mann og kvinne i parforhold.

3. utviklingstrinnet handler om å sprengte den skjulte generasjonskløften som fins mellom de to. Det er lett å oppdage dette temaet når den ene av dem som svar på den andres ønske om å hjelpe svarer f.eks. "Javel, mor!" i en sarkastisk tone, eller "Jeg orker ikke at du snakker til meg som om jeg er et lite barn."

4. utviklingstrinn innebærer at de to søker å utvikle seg, og fellesskapet, videre. Kanskje tar de på seg ansvar for en hund. Øver seg på formuleringer som "din hund", "min venn", vår bil" vårt hus". Kan de tappe seg individuelt ansvar, og fellesansvar?

5. utviklingstrinn innebærer at en kan vende "hjem" til sin opprinnelsesfamilie uten å bli definert inn i, eller falle tilbake i, barnets rolle, men oppfører seg som voksen i to familier. Som et nytt voksent medlem av opprinnelsesfamilien, og som en voksen ansvarlig for egen familie/eget parforhold og voksent liv.

6. stadiet handler om at de to klart utvikler et hel-person til hel-person forhold seg i mellom som mann og kone, kvinne - mann. Dette er utviklingen av en kjærlighet uavhengig av seksuell stimulering eller tiltrekning. Vanskelig å beskrive dette trinnet godt. Forholdet får en radikalt annen karakter enn det opprinnelige kjærlighetsforholdet, og forskjellig fra alt som har pågått av utvikling og forsøk på å få hverandre løs fra opprinnelsesfamiliene eller å prøve å forandre den andre til den jeg gjerne skulle sett han/hun kunne være for meg.

7. utviklingstrinn handler om utvikling av villighet til å ta i bruk andre som hjelp til å fatte avgjørelser, som f.eks. sette bort husbygging, oppsøke lege angående barnet deres, oppsøke terapeut for å få en bedre kommunikasjon eller konfliktløsningsmåter, i det hele tatt ta utenfor-paret-liggende ressurser i bruk for å øke parets team-effekt.

8. utviklingstrinn handler om at de to nå har blitt et så sterkt "kollegafellesskap" i driften av "a/s hjemmet", så de nå kan tolerere uten redsel en slags flo og fjære i forholdet. T.o.m. kan de akseptere at begge har veto-rett i spørsmål som angår dem som et "vi", mens de aksepterer at det som angår bare "jeg/du" eller han/henne ikke er sammenfallende med "vi-het".

9. utviklingstrinn handler om det vi kan kalle en slags psykologisk skilsmisse og gjengifte. Dette innebærer for fullt at de to går gjennom en individuasjonsprosess seg i mellom, som bringer dem ut av tosomheten. Dette er et ofte angstfullt sprang i parets utvikling idet det handler om å kjenne på gleden ved å være alene, uten partnere. Så deilig å klare meg selv, ikke ha andre å ta hensyn til, og likevel trives sammen som par.

Så kommer altså det 10. utviklingstrinnet i.o.m. ankomsten av barn. Det biologiske trekantforholdet som oppstår automatisk fra fødselen av barnet belaster "vi-følelsen" enormt.

Når barnet kommer til verden står paret over trekantforhold på to nivåer:

De to settene av besteforeldre står overfor problemet om hvem sitt barnebarn skal dette bli: hans eller hennes?! Hvem ligner barnebarnet på? Hvilken families ressurser eller svakheter skal de bli enige om at barnet har? Alle slags sånne spørsmål åpner for større eller mindre, skjulte eller i høyeste grad åpenbare, konkurranser som deler av sorgene eller gledene som følger med familieliv.

Samtidig skjer det et annet trekantdrama på et annet nivå hjemme hos paret.

Kvinnen har hatt denne 9-måneders investering av seg selv i dette sitt andre selv som hun har båret i magen. Selvsagt anstrenger partnerne seg til det ytterste psykologisk og sosialt for å komme til rette med denne skjulte skillsmissen og utenom-ekteskaplige kjærlighetsforholdet som har vært, og er på gang. Men det skulle være ganske klart at den uforbeholdne positive oppmerksomheten barnet gir mor, bare veldig langsomt blir tilgjengelig for far. Og det klassiske trekant-problemet om hvem som er på lag med hvem bølger frem og tilbake mellom ektefellene.

11. stadiet er utviklingen av en to-familie allianse, allianse med hans og med hennes opprinnelses-familier samtidig som den unge familiens integritet, selvstendighet og frihet respekteres, og gleden over å kunne være sammen som selvstendige voksne og ulike familier oppleves. (Dette er langt fra alltid mulig.

Den vanskelighet det unge ekteparet står overfor i.o.m. at ekteskapet krever en kombinerings av to familier, overgås bare av de problemer som følger med svangerskap, fødsel, og den tidlige ammeperioden opp til ett år. Det unge paret står overfor komplekse og mange trekantforhold. Den nybakte moren, hennes mor og ektefellen/faren til barnet er den mest åpenbare trekanten. Mannens svigermor kan enten ta på seg å være hans "mor" eller simpelthen forbli en konkurrent. I siste tilfelle opplever mannen at han aldri fullt ut "har" sin kone/kjærsten sin, for hun tilhører egentlig sin mor. Dertil kommer at den nybakte moren trer omsorg og stell, altså "moring". Og det skal godt gjøres for den unge nybakte faren å kunne utkonkurere svigermor i å "more" den nybakte mor.

Mannens forhold til egen far og svigerfar, er vanligvis av liten betydning, men på sin måte kan disse være bærende av manns-modeller som oppfordrer til å "la kvinnene holde på med sitt" og utfordrer den unge ektemannen og far til å akseptere det håpløse mekaniske livet som menn synes å ha så lett for å gli inn for å unslippe smerten som følger med samspillet mellom mennesker, en smerte, savn, agresjon og usikkerhet som ofte blir veldig tydelige opplevelser for mannen når kvinnen i huset blir mor. Faren er at mannen abdiserer som mannen hennes, og blir nok et barn som må tas vare på og administreres. Dette ligger faretruende nær om svigermor, eller annen eldre kvinne kommer inn i hjemmet i forbindelse med omsorgen for den nybakte moren. Mye står på spill her.

Den første perioden med stolthet og opplevelse av maskulin suksess ved det at "kona er gravid" - går relativt fort over i en følelse av at elskeden mer og mer blir "kona" som mer og mer konsenterer seg om sin utenom-ekteskaplige affære med denne personen som er i ferd med å vokse frem først inni henne, så ved hjelp av hennes matproduserende kropp og fysiske og psykiske omsorg.

Ektemannen blir tilskueren bedratt i sin mest intime voksne rolle. En annen har kommet nærmere henne han er glad i, en ham selv!

Kvinnens ofte desperate forsøk på å trekke mannen inn i opplevelsen av svangerskapet, i opplevelsen hennes av glede over hennes affære med barnet i magen, er både spennende og paradoksalt nok, svært smertelig. Jo mer hun forteller om det fantastiske som skjer i hennes indre med barnet, jo mer opplever han hvor langt på utsiden han virkelig er.

Høydepunktet på dette trekantforholdet nås ved fødselen. Forventningen, panikken og realitetene av fødselen er fort og smertelig overskygget av følelsen av at ektemannen er kikkeren som opplever "sin kvinnes" mest utrolige orgasme uten selv å delta i den. Hva han har hatt sammen med henne blir utrolig smått i forhold til hva hun ved fødselen opplever sammen med barnet hun føder.

Og videre når barnet brystmates, understrekes dette ytterligere. Kvinnen kan da regredere tilbake til sin egen før-

pråklige prosess og parallelt med sitt eget barn gjennomleve sitt eget barnestadium og gjennomleve eller for første gang fullt ut få dekket, det nærhetsbehov som ligger i den totale avhengighet som det nyfødte barnet har til sin mor. Kommunikasjonen mellom mor og barn er på et så primitivt og utilgjengelig språk at mannens kommunikasjon med sin elskede denne perioden oppleves verfladisk og uinteressant. Mannen oppdager mer og mer at han er ekskommunisert biologisk, og forvist til verdenen bestående av psyko-sosiale relasjoner.

Den nybakte morens behov for å finstemme seg etter det lille barnets behov, gjør henne lite tilgjengelig og lydhør for mannens behov. Og samtidig utfordres mannen til å gi henne omsorg og støtte symbolsk uttrykt, være mor for den nybakte moren, som er hans elsker og kone, men for tiden lite eller ikke tilgjengelig som annet enn som hans barns mor, og hans omsorgs-trengende kone som alle har beundring for, som har klart å frembringe barnet. -- Noe han - mannen - aldri kommer til å kunne klare.

Ikke rart at tiden rundt svangerskap, fødsel og småbarns-årene er utsatt for så mange virkelige utenomekteskelige affærer fra menns side, som de er! For dersom mannen oppdager at hans kvinne virkelig har vendt ham ryggen psykologisk gjennom svangerskapet, ja da befinner mange menn seg plutselig i den sårbare situasjon at han søker å gjenvinne sin selvfølelse og stolthet gjennom enten å kjempe for penger, makt og status i "verden utenfor hjemmet" eller finner en annen kvinnelig partner som han kan gjenreise sitt maskuline selvbild hos.

Om mannen slik venner sin kone ryggen på den ene eller andre måten, for å ta igjen mot henne, fører dette oftest til en svært smertelig prosess i det videre samliv fordi stoltheten deres utløser en uendelig konkurranse i familien om varme og menneskelighet. En slags "Hvem har sviktet hvem mest-Konkurranse".

Og dette er ikke alt. Mannen ser fort hvordan kvinnen hans får positiv tenning på fysisk kontakt med barnet gjennom amming, og fysisk stell, parallelt med at hun er "utslitt" og orker ikke hverken å ta på ham, eller bli seksuelt tent av ham. Barnets evne til å totalt absorbere morens/hans kvinnes oppmerksomhet og følelser via ammingen og den ekstremt intimekommunikasjonen mellom mor og barn gjennom dag etter dag, ja når som helst på døgnet, bestyrker mannens opplevelse av tilovershet og kan føre til en følelse av å være, eller reelt at han blir, seksuelt impotent, virrende rundt i endeprimert meningsløs håpløshet angående sin egen eksistens som mann og menneske i det hele tatt.

Dette er situasjoner hvor enkelte menn tar ut formell separasjon og trekker seg ut av forholdet med stor bitterhet. Det er fort gjort, selv om en ikke ender opp skilt, at paret etter denne vanskelige utviklingsfasen som fødsel av barn medfører, konkluderer med at "alle kvinner er like/alle menn er sånn!" Utfra en slik destruktiv takling og konkludereing på denne fasen av samlivet, kan paret risikere at den enkelte av partene utvikler seg til å bli mer manipulerende, mer kynisk, mer fjern og mer overbevist om at den eneste intimiteten verdt å tro på er med seg selv.

Med alt disse skjulte og fryktingytende mulighetene, er det ikke forbløffende at det fra naturens side tross alt ser ut til å være skapt slik at det tross alt fungerer.

Det jeg har villet med denne måten å behandle det temaet dere har gitt meg, er å understreke på den ene siden at om du ikke orker å være alene eller klarer å takle ensomhet, så skulle du aldri ha giftet deg.

Da blir det nemlig så utrolig lett å å omgjøre livet ditt, og samlivet ditt til en ulykke.

Og hvordan gjør en så det?

Det gjør du ved at du i nytelsen av din egen livsutfoldelse ikke tar noe hensyn til andre.

Da blir nemlig livsnytelsen din til kynisme og sadisme.

Da søker du nemlig lidenskaplig etter å finne noe mer enn du har i deg selv, for det er ikke nok til at du er fornøyd, du søker derfor etter noe som bringer deg utover deg selv. Og du søker lidenskaplig f.eks. i din elskede eller i dine barn eller i dine venner etter det som kan dekke dette behovet mitt.

Du søker da å tilfredstille ditt eget narcissistiske begjær etter å finne meg selv i allt og alle.

Lengselen etter fellesskap med de andre, blir til behov for å ha kontrollen over dem, så du kan få dekket dine egen behov og speile deg selv i dem.

Kjærligheten forvandles på den måten til selv-kjærlighet og derigjennom til ikke-akseptering av det fremmede - det som er ikke-meg. Når nytelsen ved livsutfoldelsen på denne måten ikke tar hensyn til den/de andre, berøves tilværelsen den rikdom som møtet med den Andre gir.

Det er så uendelig lett å drepe kjærligheten, åpenheten og lysten i et annet menneske.

Har du tenkt over hvor fort gjort det er å føle avsky overfor et menneske som bruker åpenhet overfor deg, mens du hele tiden ser hvor intenst han eller hun er på jakt etter anerkjennelse. det blir så pinlig. Jeg klarer ihvertfall ikke å være ekte åpen overfor en som hele tiden slik er opptatt av seg selv, og sitt behov for å bli sett. Da gjøres jeg til publikum og til statist i den andres liv. Så utrolig lett å bli statist og tilskuer til andres liv, på bekostning av egen livsutfoldelse og livsglede.

Det er nok ikke bare i det intense toforholdet mellom to elskende at det blir tydelig hvordan **kjærligheten åpenbart er kjærligheten til den andres kjærlighet**. Og det er ikke bare i det erotiske forholdet at lysten slukes når en tas for gitt, eller gjøres til et objekt for den annens selvnyttelse eller handles overfor som om en var den annens eiendom. Både vennskap og arbeidsmiljø, foruten familie og parforhold ødelegges idet min nytelse ved livsutfoldelsen min løsgjøres fra din nytelse av livsutfoldelsen din. Så uutholdelig lett å elske deg. Uutholdelig fordi jeg vet du ikke er min og at jeg hele tiden risikerer å miste deg.

Men nettopp denne bevisstheten om at jeg kan miste deg, at jeg ikke kan eie deg, men likevel fortsatt har tid sammen med deg, gir øyeblikket intensitet, og nåtiden mening. For idet jeg sanser deg som sansende, kan jeg kjenne et reelt fellesskap med deg. I vår gjensidige sansing av lysten til å sanse hverandre, ligger friheten til å gi seg hen. Vi blir ett med hverandre i lysten, sa jeg. Det være seg i erotisk forstand, men like gjerne i venners glede over å utforske hverandres erfaringer, opplevelser og interesser, eller i møte med naboens glede over hagearbeid som tilsvarer min glede, eller kollegaer på jobb eller innen samme fagområde.

Din interesse for min interesse, vekker min interesse. Og dersom denne interessen ikke bare er orientert utfra behovet for å tilfredsstille en narcissistisk hunger, men er en sann interesse i meg og min interesse, ja da kan vår felles nytelse bli rent ekstatisk som følge av vår livsutfoldelse sammen. -- Og jeg fastholder at dette er det samme mellom elskere, familiemedlemmer, venner, kollegaer, naboer -- og, ja faktisk -- mellom tilfeldige fremmede vi møter på tog eller fly eller tilfeldig i en postkontorkø.

Så utrolig lett å leve slik at livsgleden blir borte. Så utrolig lett å miste av syne at kjærligheten er kjærlighet til den andres kjærlighet og at den faktisk bæres av en nytelse av den andres nytelse som gjør oss til ett med hverandre i lysten. En opplevelse som skaper en enhet, et fellesskap, som utelukker enhver tredjeperson. Så uendelig lett å forveksle et kjærlighetsforhold med et vennskap, og dermed miste lysten på hverandre og parfelleskaps grensesprengende opplevelsens-muligheter.

Veien til å bli alt en kan bli, går gjennom utvikling av en stadig større evne til å hengi seg til andre. Som både Søren Kierkegaard og den franske filosofen Emanuél Levinás hevder: Når enkeltmennesket som et *personlig* jeg står ansikt til ansikt med den Andre, blir jeg-et i dette forholdet kritisk i forhold til seg selv. Det vender seg innad i seg selv, nærmest som en fremmed, og vurderer sin egen identitet, nærmest som en anklager. Inderligheten i møte med den Andre innebærer følgelig "den dobbelte mulighed for dæmoni og ansvarlighed overfor den Anden" (Kemp, 1992). Jeg kan ikke unngå at møte med et annet menneske forandrer meg. Men forandringen vil enten kunne være konstruktiv eller destruktiv.

Ironien i menneskets situasjon er at jo dypere og mer givende tilknytning til andre mennesker, jo mer smertfullt det eventuelle og uungåelige tap. Den skotske dikteren Robert Burns (1759-96) har uttrykt det nærmest uutholdelige i sammenhengen mellom lykke og fortvilelse i kjærligheten mellom mann og kvinne. Men jeg vil hevde at ordene hans er mer almengyldige enn som så, og passer generelt til den menneskelige erfaring av liv og død,

av kjærlyghet og tap:

Had we never lov'd sae kindly,
Had we never lov'd sae blindly,
Never met -- or never parted -
We had ne'er been broken-hearted.

Hadde vi ikke elsket så ømt,
Hadde vi ikke elsket så blindt,
Ikke møtt hverandre -- eller aldri forlatt
 hverandre --
Ville vi ikke ha opplevd at hjertet vårt brast.

Jeg sa tidligere at kjærlyghet er en troshandling. Tro krever mot, at man er i stand til å ta en risiko og er forberedt på å akseptere smerte og skuffelse. Hvis du insisterer på trygghet og sikkerhet som primære livsvilkår, er du ikke i besittelse av tro. Kjærlygheten er en trosaktivitet. Jeg tror på min egen kjærlyghet, og jeg tror på deg. Men jeg vet at uansett min lyst på deg og det jeg tror på som min kjærlyghet, kan jeg ikke unngå smerten ved at jeg enten mister deg underveis i livet p.g.a måten jeg ikke behersket kunsten å elske frem kjærlygheten i deg, eller ved at døden skiller oss ad.

Og at det er riktig som det står i Korinterbrevet at så blir de da stående de tre: tro håp og kjærlyghet. Og størst blant dem er kjærlygheten. For uten den blir livet bare et malmtungt ekko av hva det er ment å kunne være. Lykke til med kjærlygheten og med utviklingen av kunsten å elske.

Takk for oppmerksomheten.